

УДК 378.016:34:[378:338.488.2:640.4

Г. В. КАМИШНІКОВА

викладач

Житлово-комунальний коледж

Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова

ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ТУРИЗМУ

У статті доведено, що в нормативних документах і наукових працях чільне місце займають вимоги до сформованості правової культури працівників туристичного бізнесу. Визначено, що для ефективного вирішення проблеми формування в них правової компетентності у вищій школі доцільно звернутися до педагогічного моделювання. Під час проведення дослідження зроблено висновок про те, що модель формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму включає такі компоненти: цільовий (принципи побудови моделі та мета її реалізації); змістово-процесуальний (визначення новоутворень як складових правової компетентності студентів і методів, форм, засобів забезпечення цих новоутворень); контроль-коригувальний (здійснення контролю перебігу та результатів формування правової культури студентів, за необхідністю – внесення відповідних змін у цей процес).

Ключові слова: *правова компетентність, готельне господарство, туризм, вища школа, модель.*

Туристична індустрія відіграє надзвичайно важливу роль у соціально-культурному й економічному розвитку країни. Цей факт відзначено в Законі України “Про туризм”, де туризм проголошено одним із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки, що вимагає створення сприятливих умов для туристичної діяльності. В цьому нормативному документі також наголошено, що державна політика в галузі туризму передбачає необхідність вирішення низки важливих завдань, зокрема таких:

- обґрунтування й реалізація основних напрямів державної політики в галузі туризму, виділення пріоритетних напрямів його подальшого розвитку;
- визначення порядку класифікації та оцінки туристичних ресурсів України, їх використання й охорони;
- забезпечення основ безпеки туристичної діяльності, нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян);
- ліцензування в галузі туризму, стандартизації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу [1].

Аналіз тексту Закону України “Про туризм” та інших нормативних документів, які мають відношення до організації туристичної діяльності,

дав змогу зробити висновок, що серед вимог до її організації та здійснення чільне місце займають вимоги до сформованості правової культури працівників туристичного бізнесу. Як встановлено на основі аналізу відповідної літератури, фахівці в туристичній галузі теж стверджують, що ефективність роботи туристичної організації значною мірою залежить від правової обізнаності її працівників, зокрема від наявності в них знань нормативних правових актів різних галузей права, здатності швидко орієнтуватися в основних юридичних джерелах, умінь відстоювати з посиланням на чинне законодавство права та інтереси як членів цієї організації, так і туристів, які користуються її послугами [2; 3; 4].

Ураховуючи важливість формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму, багато вчених розглядають різні аспекти цієї проблеми. Зокрема, в процесі проведення наукових пошуків було досліджено: питання організації підготовки кадрів для туристичної сфери (В. Баранова, Л. Поважна, М. Скрипник, Г. Сорокіна та ін.); досвід здійснення цієї підготовки в Україні та в інших країнах (Т. Дворова, Л. Польова, Л. Сакун, В. Федорченко, Г. Черній, Л. Чорна та ін.), правові підґрунтя реалізації професійної діяльності в галузі туризму (Д. Ананьєв, М. Боровська, Т. Данканич, З. Нехайчик, В. Нехтерова та ін.). Водночас за результатами проведеного дослідження визначено, що теоретичний та практичний стан розробленості зазначеної проблеми свідчить про необхідність її подальшого дослідження. Зокрема, актуальною потребою сьогодення є розробка науково обґрунтованої моделі формування правової компетентності в студентів туристичних спеціальностей.

На підставі цього визначено *мету статті* – розробити й теоретично обґрунтувати модель формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму у вищій школі.

Як встановлено, під час аналізу проблеми підготовки майбутніх фахівців у вищій школі вчені досить часто використовують метод моделювання. Зокрема, в педагогічній царині термін “модель” трактують як уявну або матеріально-реалізовану систему, що є заміником певного об’єкта та відображає чи відтворює його суттєві ознаки, даючи змогу перенести отримані знання на вихідний прототип [5, с. 516].

Зазначимо, що під час розробки моделі формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного бізнесу в нагоді стали висновки багатьох науковців. Так, у дослідженні було враховано модель правової культури майбутнього фахівця, розроблену А. Куніжевим. Ця модель об’єднує в собі змістовий (компоненти політичної культури та їх змістове наповнення, критерії й рівні сформованості правової культури особистості), методичний (педагогічні умови, форми, методи та зміст навчально-виховної діяльності) та процесуальний (етапи формування правової культури особистості, які характеризують процесуальний характер технології формування правової культури студентів) компоненти.

Практичне впровадження цієї моделі в освітній процес відбувається за допомогою реалізації розробленої технології формування правової культури студентів, що включає в себе: діагностичне цілепокладання (формування правової культури студентів), вибір адекватних методів контролю й оцінки результатів педагогічної діяльності (опитування, педагогічне спостереження, анкетування, тестування, контент-аналіз – з описом відповідних методик їх проведення), процесуальне оформлення педагогічної діяльності у вигляді виділення етапів (з конкретизацією завдань педагогічної діяльності, критеріїв і рівнів сформованості правової культури) та їх методологічне (засоби, форми, методи здійснення освітньої діяльності) та змістовне (когнітивна основа освітнього процесу й провідний вид діяльності студентів) наповнення [6].

С. Тугуз під час проведення дослідження дійшов висновку, що ефективне формування правової культури студентів вищу забезпечується впровадженням розробленої автором компетентісно орієнтованої педагогічної моделі, представленої сукупністю таких компонентів: мотиваційно-ціннісного (визначає ставлення до права як до цінності, характерної для громадянського суспільства); світоглядного (усвідомлення студентами ролі правової культури в житті суспільства й окремої особистості); діяльнісного (забезпечує засвоєння молодими людьми системи правових знань і наявність у них здатності застосувати ці знання під час вирішення професійних завдань та в процесі активної життєдіяльності); регулятивного (включає в себе досвід прояви правової культури в спілкуванні та поведінці особистості).

Автор стверджує, що успішність реалізації вищевказаної моделі забезпечується дотриманням комплексу таких педагогічних умов: включення правової компетентності в систему професійно значущих якостей майбутніх фахівців; забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до правової культури як необхідного компонента їх професійної компетентності; створення професійно орієнтованого навчального середовища, використання виховного потенціалу гуманітарних дисциплін; організація педагогічної діяльності з формування правової соціалізації студентів за допомогою залучення їх до процесу соціального проектування [7].

Як встановлено в процесі проведення дослідження, створена Я. Гриньовою модель формування правової культури майбутніх фахівців транспортної галузі включає такі компоненти: цільовий (відображає мету, принципи, методологічні підходи); змістовий (забезпечує позитивно правові мотиви, установки; формування системи знань про право та правове врегулювання відносин у професійній діяльності, а також умінь виявляти та вирішувати правові проблеми, складати правові документи та використовувати правовий інструментарій); процесуально-операційний (відображає види навчання й види контролю його результатів, перелік навчальних дисциплін, методи й форми навчання); результативний (відображає критерії, показники, рівні сформованості правової культури студентів) [8].

Особливий інтерес у контексті дослідження викликала дисертаційна робота І. Володіної, яку присвячено дослідженню проблеми формування професійно-правової культури менеджерів туристичного бізнесу у виші. Зокрема, в цій дисертації наведено авторську модель формування цієї культури в студентів, що будується на основі інтеграції соціокультурної, економічної, правової, управлінської та спеціальної підготовки студентів до роботи в туристичній сфері та включає в себе такі взаємозв'язані та взаємозалежні між собою модулі: функціонально-цільовий (формування основ професійно-правової культури в процесі підготовки студентів до роботи у сфері туризму); професійно-гностичний (диференціювання змісту навчальних дисциплін, елективних і факультативних курсів, дисциплін спеціалізації з урахуванням вимог нормативно-правової бази), змістовно-технологічний (інтегративна проектна технологія поетапного вирішення завдань формування професійно-правової культури; контрольний (моніторинг процесу й результатів формування професійно-правової культури); результативний (оцінка результату формування професійно-правової культури менеджера). Представлене змістовно-технологічне забезпечення визначає необхідне правове забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців, а також етапи її реалізації (орієнтовно-професійний, операційно-технологічний, функціонально-технологічний, ініціативно-творчий) [9].

З урахуванням рекомендацій науковців і результатів власного дослідження стосовно структури та змісту правової культури майбутніх фахівців готельного господарства й туризму зроблено висновок про те, що модель реалізації цього процесу включає такі складові: цільову, змістово-процесуальну та контрольну-коригувальну. Так, цільовий компонент включає основні принципи побудови моделі та мету її реалізації. Основними принципами побудови цієї моделі є такі: системність, цілеспрямованість, науковість, наочність, об'єктивність, інтегративність. У свою чергу, метою реалізації зазначеної моделі є забезпечення ефективного формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму у вищій школі.

Змістово-процесуальний компонент представленої моделі відображає передбачені новоутворення як складові правової компетентності студентів та методи, форми, засоби забезпечення цих новоутворень. Зокрема, під час проведення дослідження визначено, що правова культура включає такі структурні складові: мотиви щодо постійного покращення рівня правової обізнаності, інтеріоризовані цінності права та правових норм; правові знання (знання основ права й нормативно-правового регулювання відносин між людьми; знання нормативно-правових актів і кодифікаційних законів, що регламентують організацію туристичного бізнесу й реалізацію туристичної діяльності в країні; знання правових норм міжнародної взаємодії в галузі туризму тощо); практичні вміння в галузі права (вміння відстоювати

свої громадянські права та права своїх клієнтів, правильно застосовувати положення нормативно-правових документів і результативно вирішувати завдання правового характеру в професійній діяльності, складати документи правового характеру тощо); особистісні якості (чесність, порядність, відповідальність, організованість, активність тощо). Очевидно, що реалізація розробленої моделі має забезпечити формування в студентів усіх вищевказаних складових правової культури. Також зроблено висновок про те, що формування цієї культури передбачає застосування різних засобів, методів і форм навчання: лекцій, семінарських та практичних занять, виробничої практики, тренінгів, бесід, ділових ігор тощо.

Контрольно-коригувальний компонент представленої моделі передбачає здійснення контролю перебігу та результатів формування правової культури студентів, а також внесення при необхідності відповідних змін у цей процес.

Висновки. Отже, можна підсумувати, що представлена вище педагогічна модель є цілісною системою, яка є аналогом реального процесу формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму у вищій школі. У подальшій дослідницькій роботі передбачено експериментальним способом перевірити ефективність вищеприписаної моделі формування правової компетентності майбутніх фахівців готельного господарства та туризму у вищій школі, а також конкретизувати шляхи її реалізації на практиці.

Список використаної літератури

1. Про туризм : Закон України від 15.09.1996 р. № 325/95-ВР (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950324.html.
2. Ананьев Д. В. Правовое регулирование туристической деятельности / Д. В. Ананьев, З. А. Нехайчик, В. П. Нехтерова. – Минск : Белорус. госуд. ун-т физ. культ., 2009. – 92 с.
3. Босовська М. В. Удосконалення організаційно-правового механізму управління якістю послуг у готельному господарстві / М. В. Босовська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2010. – Вип. 1. – С. 200–204.
4. Данканич Т. П. Організаційно-правові аспекти здійснення туристичної діяльності / Т. П. Данканич // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2009. – Вип. 16. – Ч. 1. – С. 236–242.
5. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Кунижев А. М. Формирование правовой культуры у студентов автотранспортных ССУЗ (на примере подготовки техников в Кабардино-Балкарском лицее автомобильного транспорта) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / А. М. Кунижев. – Майкоп, 2007.
7. Тугуз С. Б. Формирование правовой культуры студентов вуза в условиях компетентностной модели подготовки специалиста : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / С. Б. Тугуз. – Москва, 2009.
8. Гриньова Я. Г. Формування правової культури майбутніх фахівців транспортної галузі у процесі вивчення правових дисциплін : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / Я. Г. Гриньова. – Харків, 2010. – 284 с.

9. Вологодина И. В. Формирование основ профессионально-правовой культуры менеджеров туристического бизнеса в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / И. В. Вологодина. – Москва, 2010. – 173 с.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2016.

Камышникова А. В. Обоснование модели формирования правовой компетентности будущих специалистов гостиничного хозяйства и туризма

В статье доказано, что в нормативных документах и научных трудах важное место занимают требования к сформированности правовой культуры работников туристического бизнеса. Определено, что для эффективного решения проблемы формирования у них правовой компетентности в высшей школе целесообразно обратиться к педагогическому моделированию. Во время проведения исследования сделан вывод о том, что модель формирования правовой компетентности будущих специалистов гостиничного хозяйства и туризма включает следующие компоненты: целевой (принципы построения модели и цель ее реализации); содержательно-процессуальный (определение новообразований как составляющих правовой компетентности студентов и методов, форм, средств обеспечения этих новообразований); контрольно-корректирующий (осуществление контроля хода и результатов формирования правовой культуры студентов, при необходимости – внесение соответствующих изменений в этот процесс).

Ключевые слова: правовая компетентность, гостиничное хозяйство, туризм, высшая школа, модель.

Kamyshnikova G. The Substantiation of Model Formation Legal Competence of Future Professionals of the Hotel Industry and Tourism

It is proved in a publication that in the normative documents and scientific works an important place is occupied the requirements of formation legal culture of business tourism workers. It was determined that in order to effectively address the formation of their legal competence in higher education it is advisable to turn to the pedagogical modeling. The study concluded that the model of the legal competence of the future experts of the hotel industry and tourism includes the following components: goal-oriented, informative and procedural, control-correcting.

Thus, the target component includes basic principles of the model (system, purposefulness, scientific, clarity, objectivity, integrative) and the purpose of its implementation (providing the effective legal competence formation of future professionals' hotel industry and tourism in high school).

Content-Procedure component presented model reflects the envisaged new formation as the components of legal competence of students and methods, forms and means of these new formations. It was determined that the legal culture includes such structural components: motives to continuously improve the level of legal awareness mastered values of law and legal standards; legal knowledge and practical skills in the fields of law, that relate to the profession activity; personal qualities. It was also concluded that the formation of this culture involves the use of various tools (practical employments), methods and forms of education: lectures, seminars and workshops, practical training, workshops, discussions, business games and more.

Control-correcting component of the presented model envisages the realization control motion and results of formation legal culture of students and if necessary, making appropriate changes in the process.

Key words: legal competence, hotel economy, tourism, high school, model.

УДК 378.046.4(045)

Т. В. КАРАКАТСАНІС

кандидат педагогічних наук, доцент

КЗ “Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” ЗОР

ВНУТРІШНЬОІНСТИТУЦІЙНІ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У статті висвітлено особливості впровадження внутрішньоінституційних моделей професійного розвитку педагогів у зарубіжних країнах, а саме: клінічної супервізії; курсів, семінарів, воркшопів і конференцій; самостійного навчання; кооперативного розвитку; ознайомлення з передовим досвідом; моделі розвитку вмінь; рефлексивної, проектної та каскадної моделей; коучингу/менторства. З'ясовано, що вони, як правило, передбачають самостійну та колаборативну рефлексивну практику педагогів, часто залучаючи більш досвідчених колег як наставників у процес професійного розвитку перших.

Ключові слова: професійний розвиток педагогів, зарубіжний досвід, внутрішньоінституційні моделі, коучинг, рефлексія, супервізія, проекти.

Глобалізаційні процеси у сфері української освіти детермінують зростання наукового інтересу до аналізу відповідного світового досвіду, зокрема щодо такого актуального на сьогодні питання для педагогічної спільноти, як професійний розвиток учителів. Ця проблема характерна й для нашої країни, що відображено в нормативних документах (Закон України “Про вищу освіту” (2014 р.), Національна доктрина розвитку освіти в Україні (2002 р.) тощо) та наукових розвідках вітчизняних учених (Н. М. Авшенюк, Ю. В. Кіщенко, Т. Є. Кристопчук, Л. П. Пуховська та ін.). Важливим елементом ефективного професійного розвитку, як показує світова практика, є використання внутрішньоінституційних моделей, диверсифікацію та особливості впровадження яких важливо розглянути, адже це питання не було об'єктом спеціального дослідження в нашій країні.

Мета статті – висвітлити особливості впровадження внутрішньоінституційних моделей професійного розвитку педагогів у зарубіжних країнах.

Як показує аналіз наукових джерел, внутрішньоінституційні моделі займають важливе місце в системі професійного розвитку педагогів у різних державах світу. Ці моделі, як правило, використовують не ізольовано, а змішано й паралельно. Найбільш поширеними з них є такі:

1. Клінічна супервізія.

Клінічну супервізію (або спостереження) вперше застосували в літній школі Гарварду як засіб сприяння професійному розвитку вчителів на основі обговорення, спостереження та аналізу викладання в умовах класу [5, с. 68]. На сьогодні клінічне спостереження сприймають як ефективну модель професійного розвитку педагогів, вона є одним із найбільш поширених елементів їх професійної підготовки [2]. Одним із найцитованіших